

KULTTUURIENVÄLISEN SENSITIIVISYYDEN KEHITTYMINEN JA KEHITTÄMINEN

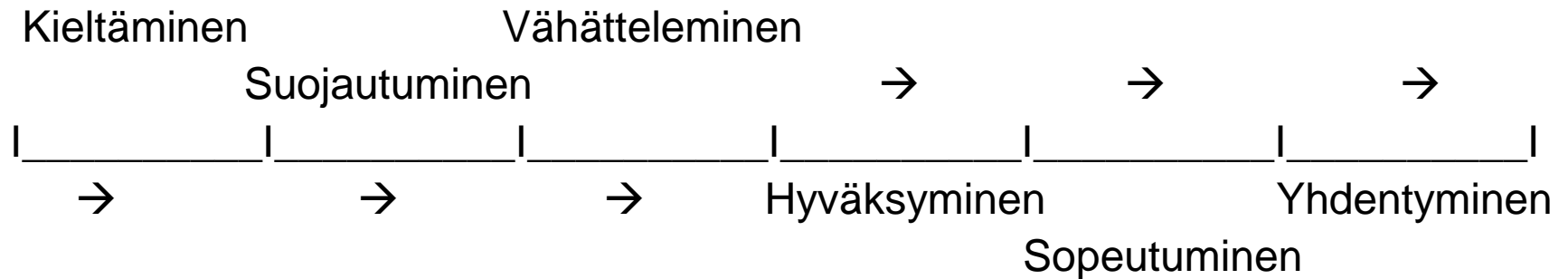

Milton ja Janet Bennettin malli
(koonti Mika Launikari)

A DEVELOPMENTAL MODEL OF INTERCULTURAL SENSITIVITY

ERILAISUUDEN KOKEMINEN

ETNOSENTRISET VAIHEET

ETNORELATIVISTISET VAIHEET

A DEVELOPMENTAL MODEL OF INTERCULTURAL SENSITIVITY

ETNOSENTRISSET VAIHEET

- I. KIELTÄMINEN**
  - A. Eristäminen
  - B. Erottaminen

- II. SUOJAUTUMINEN**
  - A. Panetteleminen
  - B. Ylentäminen
  - C. Ylösalaisin kääntäminen

- III. VÄHÄTTELEMINEN**
  - A. Fyysinen yleismaailmallisuus
  - B. Ylivoimainen yleismaailmallisuus
universalism

ETHNOCENTRIC STAGES

- I. DENIAL**
  - A. Isolation
  - B. Separation

- II. DEFENCE**
  - A. Denigration
  - B. Superiority
  - C. Reversal

- III. MINIMISATION**
  - A. Physical universalism
  - B. Transcendent

A DEVELOPMENTAL MODEL OF INTERCULTURAL SENSITIVITY

ETNOSENTRISET/RYHMÄKESKEISET VAIHEET (I-III)

- olettaa, että yksilön itsensä edustaman kulttuurin maailmankuva on keskeinen kaikelle todellisuudelle
- etnosentrisyyttä voi verrata itsekeskeisyyteen (egocentrism), jossa henkilö uskoo, että hänen olemassaolonsa on ehdottoman tärkeää muiden havainnoimalle todellisuudelle
- yleisesti etnosentrisyyteen liitetyt asiat – *mm. rasismi, muiden kulttuurien kielteinen/vähättelevä arviointi, ”me ja ne muut - jaottelu”* - nähdään poikkeamina siitä oletuksesta, että oma kulttuuri on kaiken keskipiste
- merkitys, jonka etnosentrinen ihminen antaa kulttuurieroille, vaihtelee niiden kokonaisvaltaisesta kieltämisestä niiden tärkeyden vähättelemiseen

A DEVELOPMENTAL MODEL OF INTERCULTURAL SENSITIVITY

ETNORELATIVISTISET VAIHEET

IV. HYVÄKSYMINEN

- A. Käyttäytymiserojen kunnioittaminen
- B. Arvoerojen kunnioittaminen

V. SOPEUTUMINEN

- A. Empaattisuus
- B. Moninaisuus

VI. YHDENTYMINEN

- A. Yhteyden arvioiminen
- B. Rakentava ulkopuolisuus

ETHNORELATIVE STAGES

IV. ACCEPTANCE

- A. Respect for behavioural difference
- B. Respect for value difference

V. ADAPTATION

- A. Empathy
- B. Pluralism

VI. INTEGRATION

- A. Contextual evaluation
- B. Constructive marginality

A DEVELOPMENTAL MODEL OF INTERCULTURAL SENSITIVITY

ETNORELATIVISTISET/RYHMÄSUHTEELLISET VAIHEET (IV-VI)

- oletetaan, että kaikki kulttuurit voidaan ymmärtää ainoastaan suhteessa toisiinsa ja että tietynlainen käyttäytyminen voidaan ymmärtää vain tietyssä kulttuurisessa kontekstissa
- ei ole olemassa mitään absoluuttista oikeellisuuden tai paremmuuden standardia, jota voitaisiin soveltaa kulttuurikohtaiseen käyttäytymiseen
- kulttuurieroja ei pidetä hyvänä tai huonona, vaan ainoastaan erilaisena: HUOM. jotkin kulttuurikohtaiset käyttäytymismallit voivat olla parempia/ soveliaampia tietyissä olosuhteissa toimimiseen kuin toiset
- yksilön oma kulttuuri ei ole todellisuudelle sen keskeisempi kuin jokin toinen kulttuuri: ei suosita yhtä maailmankuvaa toisten kustannuksella

ETNOSENTRISYYS: KIELTÄMINEN

- itsekeskeinen ihminen EI kiinnitä huomiota muiden ihmisten asioihin, etnosentrinen henkilö EI edes ajattele kulttuurierojen olemassaoloa
- henkilö on selvienkin tosiasioiden edessä vakuuttunut, että kulttuurista moninaisuutta esiintyy vain jossain muualla, ei siellä missä hän elää
- monikulttuurisuuden kokonaan kieltävä henkilö ylläpitää käsitystään kulttuurisesti homogeenisesta maailmasta JOKO eristämällä fyysiset olosuhteet, jotta kulttuurien kohtaaminen ei onnistu (*viidakko, ...*) TAI luomalla tarkoituksellisesti fyysisiä ja sosiaalisia rajoja muiden kulttuuri-en välttämiseksi (*rodullisesti/etnisesti painottuneet asuinalueet, ...*)
- VAIN ITSELLE TUTUT ASIAT NÄHDÄÄN -> *Americans: "Tokyo is just like home. There are lots of cars, big buildings and McDonald's."*
- TEHDÄÄN LIIALLISIA YLEISTYKSIÄ -> *Vietnamese, Chinese, Japanese, they are all the same!*

ETNOSENTRISYYS: KIELTÄMINEN

Kuinka kieltämisvaiheessa olevaa henkilöä tulisi auttaa kehittämään hänen kulttuurienvälistä sensitiivisyyttään?

TIETOISUUTTA LISÄÄVÄT AKTIVITEETIT:

- TAVOITE: romutetaan asenne ”Ei ole olemassa muita kulttuureja!”
- kansainvälinen ilta tai monikulttuurinen viikko, joissa yhdistyvät etninen musiikki, tanssi, ruoka, puvut etc.
- historialuennot, politiikkaa käsittelevät keskustelut tai muut esitykset, jotka helpottavat kulttuurierojen tunnistamista
- simulaatio- tai muut harjoitukset asiantuntijan johdolla

ETNOSENTRISYYS: SUOJAUTUMINEN

- suojautumisella tarkoitetaan puolustautumista uhkaaviksi havaittujen kulttuurierojen vaikutusta vastaan: uhka kohdistuu omaan käsitykseen todellisuudesta ja omaan identiteettiin, ne säilytetään muuttumattomina
- suojautumisvaiheessa kulttuurierot tunnistetaan (vrt. kieltäminen, jossa niitä ei tunnisteta) ja niitä vastaan kehitetään puolustusmekanismeja:
  - a) PANETTELEMINEEN: kielteiset stereotypiat vallitseva asenne kulttuurieroja kohtaan, muiden kulttuurien edustajia pidetään huonompina
  - b) YLENTÄMINEN: korostetaan oman kulttuurin paremmuutta suhteessa muihin kulttuureihin (ääri-ilmiöt: natsit, Ku Klux klaani)
  - c) YLÖSALAISIN KÄÄNTÄMINEN: oman kulttuurin vähätteleminen ja toisen kulttuurin parempana pitäminen (vrt. hipit, new age-ihmiset)

ETNOSENTRISYYS: SUOJAUTUMINEN

Kuinka suojautumisvaiheessa olevaa henkilöä tulisi auttaa kehittämään hänen kulttuurienvälistä sensitiivisyyttään?

TIETOISUUTTA LISÄÄVÄT AKTIVITEETIT:

- TAVOITE: Romutetaan asenne ”Minun kulttuurini hyvä, sinun kulttuurisi huono!”
- korostetaan eri kulttuureille yhteisiä HYVIÄ asioita ja ilmiöitä
- haasteelliset ryhmätyöharjoitukset, jotka edellyttävät osallistujien keskinäistä yhteistyötä yhteisen turvallisuuden ja menestyksen eteen: tarkoituksena on paljastaa ihmisten haavoittuvuus ja auttaa oivaltamaan, että me olemme loppujen lopuksi kaikki vain ihmisiä.

ETNOSENTRISYYS: VÄHÄTTELEMINEN

- vähätteleminen tarkoittaa sitä, että kulttuurierot yritetään haudata kulttuuristen samankaltaisuuksien alle: kulttuurierot tunnustetaan, niitä ei arvioida kielteisesti, mutta ne trivialisoidaan ja niitä pidetään yleisesti merkityksettöminä, koska kaikki kulttuurithan ovat pohjimmiltaan samanlaisia
- vähätteleminen voidaan luokitella seuraavasti:
  - a) FYYSINEN YLEISMAAILMALLISUUS: Kaikilla kulttuureilla on yhteisiä fyysisiä ominaisuuksia (syödä, lisääntyä, kuolla), jotka tekevät meistä samanlaisia ja jotka määrittävät meidän käyttäytymistä ja tekevät siitä muille käsitettävän.
  - b) YLIVOIMAINEN YLEISMAAILMALLISUUS: Kaikki ihmiset ovat samojen voimien armoilla (luonto, talous, historia, uskonto, ...) ja niiden uskotaan vaikuttavan ihmisiin samalla tavalla

ETNOSENTRISYYS: VÄHÄTTELEMINEN

Kuinka vähättelemissvaiheessa olevaa henkilöä tulisi auttaa kehittämään hänen kulttuurienvälistä sensitiivisyyttään?

TIETOISUUTTA LISÄÄVÄT AKTIVITEETIT:

- TAVOITE: Romutetaan asenne ”Me olemme kaikki samanlaisia!”
- vähättelemisestä seuraavaan vaiheeseen (hyväksyminen) siirtymiseksi suositellaan kulttuuritietoisuuden/-tuntemuksen lisäämistä mm. keskusteluilla (omat kokemukset) ja harjoituksilla
- vähättelemissvaiheessa ihmiset yleensä tietävät liian vähän omasta kulttuuristaan ja siksi tekevät turhan helposti yleistyksiä kulttuurien samankaltaisuudesta: ihmisen käyttäytyminen sijoitettava kulttuuriseen kontekstiin, jotta ymmärrys kulttuurieroista syntyy.
- muiden kulttuurien edustajat voimavaroiksi mukaan keskusteluihin!!

ETNORELATIVISMI: HYVÄKSYMINEEN

- kulttuurierot tunnustetaan ja ne hyväksytään, niitä ei arvoteta kielteisesti tai myönteisesti, vaan ne käsitetään välttämättömäksi ja suotavaksi osaksi inhimillistä elämää. Hyväksyminen jakautuu
  - a) KÄYTTÄYTYMISEROJEN KUNNIOITTAMISEEN:
    - ymmärretään, että sanallinen ja sanaton viestintä vaihtelee kulttuurista toiseen ja että viestintätyylierot johtuvat muista syistä kuin kielieroista;
    - käsitetään, että toisenlainen käytös on osoitus syvällä olevista kulttuurieroista
  - b) ARVOEROJEN KUNNIOITTAMISEEN:
    - hyväksytään eri kulttuurien erilaiset maailmankatsomukset, joihin käyttäytymiserot perustuvat
    - ymmärretään, että minkä tahansa ilmiön suhteellista hyvyyttä ja/tai oikeellisuutta arvotetaan aina tietyssä kulttuurisessa kontekstissa.

ETNORELATIVISMI: HYVÄKSYMINEEN

Kuinka hyväksymisvaiheessa olevaa henkilöä tulisi auttaa kehittämään hänen kulttuurienvälisiä sensitiivisyyttään?

TIETOISUUTTA LISÄÄVÄT AKTIVITEETIT:

- TAVOITE: laitetaan etnorelativismi oikeasti toimimaan!
- korostetaan kulttuurienvälisen viestinnän harjoittelua käytännössä (vrt. aiemmat vaiheet, joissa asioista vain puhuttiin tai kokemuksia jaettiin)
- käydään arvokeskusteluja (esim. Suomi vs. jokin toinen kulttuuri) ja yritetään löytää ratkaisuja, kuinka kohdata kulttuurienväliset arvo- ja muut erot käytännön viestintätilanteissa

ETNORELATIVISMI: SOPEUTUMINEN

- kunnioitetaan muiden kulttuurien loukkaamattomuutta/koskemattomuutta: laajennetaan omaa osaamista toimia ja kommunikoida muista kulttuureista tulevien ihmisten kanssa
- kulttuuri ei ole ASIA, vaan PROSESSI: on mahdollista hetkellisesti toimia tavalla, joka on sopusoinnussa toisen kulttuurin kanssa, vaikka se samanaikaisesti olisi ristiriidassa oman kulttuurin kanssa ilman, että oma kulttuuri tai identiteetti siitä lainkaan vaarantuu/kärsii:
  - a) EMPAATTISUUS: kyky kokea jokin osa todellisuutta eri tavalla kuin mihin on omassa kulttuurissaan tottunut, kyky mennä toisen asemaan
  - b) MONIARVOISUUS: kyky kehittää itselleen useita kulttuurisia viite-kehyksiä ja osata toimia niissä oikein (= eletty useita vuosia ulkomailla; sisäisen kulttuurishokin vaara ympäristön/viitekehyksen vaihtuessa)

ETNORELATIVISMI: SOPEUTUMINEN

Kuinka sopeutumisvaiheessa olevaa henkilöä tulisi auttaa kehittämään hänen kulttuurienvälistä sensitiivisyyttään?

TIETOISUUTTA LISÄÄVÄT AKTIVITEETIT:

- TAVOITE: tuetaan holistista ja eheää minäkuvaa, jossa yhdistyvät moninaiset kulttuuriset viitekehykset
- sovelletaan aktiivisesti kulttuurieroja koskevia tietoja ja taitoja käytännön kulttuurienvälisen viestinnän tilanteisiin mm. kokoukset, neuvottelut, työryhmät, ryhmäkeskustelut ja haastattelut
- tehdään empatian ilmentämiseen liittyviä harjoituksia, mielellään tosielämän tilanteissa

ETNORELATIVISMI: YHDENTYMINEN

”A new type of person whose orientation and view of the world profoundly transcends his indigenous culture is developing from the complex of social, political, economic, and educational interactions of our time.” (Adler 1977)

”Uusi ihmistyyppi, jonka suuntautuneisuus ja maailmankuva merkittävästi ylittävät hänen synnyinkulttuurinsa, on kehitymässä aikamme monimutkaisesta sosiaalisesta, poliittisesta, taloudellisesta ja koulutuksellisesta vuorovaikutuksesta.”
(käännös: Mika Launikari 2004)

ETNORELATIVISMI: YHDENTYMINEN

- MONIKULTTUURISEN IHMISEN tunnusmerkki on se, että hän on vastaanottavainen ja avoin hänen omista kokemuksistaan poikkeaville elämänmalleille ja että hän osaa psykologisesti ja sosiaalisesti toimia todellisuuksien moninaisuudessa. Monikulttuurinen ihminen on jatkuvasti tilanteessa, jossa hän on tulossa osaksi yhtä ja siirtymässä erilleen toisesta kulttuurisesta viitekehystä.
- Yhdentymisvaiheessa henkilön identiteetille ei ole tärkeää samaistuminen yhteen tiettyyn kulttuuriin, eikä myöskään yhteenkuuluvuuden tunteminen moniin erilaisiin maailmankuviin. Yhdentymisvaiheessa ihminen ymmärtää, että hänen identiteettinsä syntyy identiteetin määrittelystä itsestään. Näin hän voi toimia kaikissa kulttuureissa ilman, että jonkin tietyn kulttuurin ja kulttuuri-identiteetin painolasti olisi läsnä

ETNORELATIVISMI: YHDENTYMINEN

a) YHTEYDEN ARVIOIMINEN

- DILEMMA todellisuuksien moninaisuudessa elävälle on, että valintojen tekeminen erilaisista maailmankuvista tarkasteltuna on vaikeaa, koska kaikki mahdolliset vaihtoehdot näyttävät yhtä hyviltä. Tämä voi johtaa monikulttuurisen ihmisen ”multifreniaan” tai sitoutumisen puutteeseen.

b) RAKENTAVA ULKOPUOLISUUS

- pitkälle yhdentynyt monikulttuurinen ihminen on kaikkien kulttuuristen viitekehysten ulkopuolella: hänellä ei ole mitään luontaista kulttuuri-identiteettiä, vaan hänestä on tullut marginaalinen yksilö (esim. jäänyt kahden tai useamman kulttuurin marginaaliin vasten omaa tahtoaan tai on omassa kulttuurissaan kehittynyt suuresti erilaiseksi kuin muut).

